

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ Ε.Ε. ΒΑΣΕΙ ΔΕΙΚΤΩΝ

Φωτεινή Οικονόμου

Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών
feconom@kepe.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αφορά στην παρουσίαση της οικονομικής κατάστασης στη Δυτική Ελλάδα σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) βάσει δεικτών. Για τις ανάγκες οικονομικής χαρτογράφησης της θέσης της Δυτικής Ελλάδος, κατασκευάστηκε δείκτης για την ευημερία, τη συγκέντρωση/εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού και τις αναπτυξιακές προοπτικές των 276 περιφερειών της Ε.Ε.

Από την ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύεται η έντονη ανομοιογένεια και η διαφοροποίηση που υπάρχει μεταξύ των ελληνικών, αλλά και των ευρωπαϊκών περιφερειών. Αν και οι ελληνικές περιφέρειες υπολείπονται του ευρωπαϊκού διαμέσου στις περισσότερες περιπτώσεις, με τη βοήθεια του δείκτη αναδεικνύονται οι τομείς στους οποίους παρουσιάζεται υψηλή συγκέντρωση εργασίας και οι περιφέρειες κατατάσσονται στις πρώτες θέσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειών.

Πιο συγκεκριμένα, η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος το 2015 είχε πολύ υψηλή συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα, καθώς και μέτρια συγκέντρωση στον τομέα εμπορίου-μεταφορών-αποθήκευσης-καταλυμάτων-εστίασης. Συγχρόνως, η περιοχή υπολείπεται σε μια σειρά από πτυχές που αφορούν στις αναπτυξιακές προοπτικές (με υψηλότερη βαθμολογία στο πεδίο της δημογραφικής σύνθεσης) και την ευημερία (με υψηλότερη βαθμολογία στο πεδίο της υγείας). Υπάρχει, λοιπόν, απόσταση να καλύψει σε αρκετά πεδία, συμπεριλαμβανομένης και της ανταγωνιστικότητας, όπως αυτή προσεγγίζεται από τον σχετικό δείκτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Από τη διαχρονική ανάλυση της περιόδου 2013-2015 για τις 276 περιφέρειες της Ε.Ε., η κατάταξη της Δυτικής Ελλάδος έχει σημειώσει οριακές μεταβολές. Γενικά, διατηρείται σε χαμηλή κατάταξη στην πλειονότητα των εξεταζόμενων υποδεικτών. Θετικές εξαιρέσεις αποτελούν οι υποδείκτες συγκέντρωσης εργατικού δυναμικού σε γεωργία-δασοκομία-αλεία και εμπόριο-μεταφορές-αποθήκευση-καταλύματα-εστίαση, σύμφωνα με τους οποίους η περιοχή κατατάσσεται στο ανώτατο 20% των περιφερειών της Ε.Ε.

Λέξεις Κλειδιά: περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, δείκτες, οικονομική ανάλυση, ευημερία, συγκέντρωση/εξειδίκευση εργατικού δυναμικού, αναπτυξιακές προοπτικές, περιφερειακή ανάπτυξη.

THE ECONOMIC PERFORMANCE OF WESTERN GREECE VIS-À-VIS OTHER GREEK AND EU REGIONS VIA A SET OF COMMON INDICATORS

Fotini Economou
KEPE

ABSTRACT

This paper presents the economic situation in Western Greece compared to the other national and EU regions based on indices. For the needs of the economic mapping of the position of Western Greece, a regional index for well-being, concentration/specialization of the workforce and development prospects of the 276 EU regions was constructed.

Data analysis reveals strong heterogeneity and differentiation between Greek and European regions. Although the Greek regions fall short of the European median in most cases, we identify sectors with a high concentration of labor and the regions which are ranked first among the European regions using relevant indicators.

In particular, the region of Western Greece in 2015 had very high concentration of labor in the primary sector, as well as moderate concentration in the trade-transport-storage-accommodation-food service sector. At the same time, the area was lagging behind in a number of aspects related to growth prospects (with higher score in the demographic composition) and well-being (with higher health scores). There is therefore distance to cover in several fields, including competitiveness captured by the EU Regional Competitiveness Index.

From the time series analysis of the period 2013-2015 for the 276 EU regions, it is clear that changes in the ranking of Western Greece were marginal. Generally, it has low ranking in most of the indicators examined. Sub-indices of labor concentration in agriculture-forestry-fishing and trade-transport-storage-accommodation-food service are positive exceptions, according to which the region ranks among the top 20% of EU regions.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έντονη ανομοιογένεια η οποία παρατηρείται μεταξύ των επιμέρους περιφερειών μιας χώρας καθιστά επιτακτική την ανάγκη κατασκευής και χρησιμοποίησης εργαλείων τα οποία αποτυπώνουν τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες σε περιφερειακό επίπεδο και καλύπτουν τις ανάγκες επιχειρησιακού σχεδιασμού των επιμέρους περιφερειών. Για τον σκοπό αυτό, στο πλαίσιο των αναγκών χαρτογράφησης της κατάστασης στη Δυτική Ελλάδα (βλ. Οικονόμου, 2015), κατασκευάστηκε ένας περιφερειακός δείκτης ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης εργασίας και αναπτυξιακών προοπτικών. Ο συγκεκριμένος δείκτης έχει διαφορετικές διαστάσεις/υποδείκτες και μπορεί να παρουσιάσει με εύληπτο τρόπο συμπυκνωμένη γνώση και πληροφόρηση για τις ελληνικές περιφέρειες.

Εν γένει, οι δείκτες αποτελούν τα πλέον εύχρηστα εργαλεία ανάλυσης για τη συστηματική παρακολούθηση των οικονομικών εξελίξεων, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση της θέσης της Δυτικής Ελλάδος με τη βοήθεια ενός δείκτη με πολλές και διαφορετικές διαστάσεις, ο οποίος θα μπορέσει να αποτυπώσει με περισσότερη ακρίβεια την υφιστάμενη κατάσταση σε περιφερειακό επίπεδο, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), καθώς οι ελληνικές περιφέρειες λειτουργούν σε αντίστοιχο νομικό, ανταγωνιστικό, εξαγωγικό και χρηματοδοτικό πλαίσιο με αυτές της Ε.Ε.

Παλαιότερες μελέτες περιφερειακής υφής για την Ελλάδα έχουν προσφύγει στην κατασκευή σύνθετων δεικτών ποιότητας ζωής (Λιαργκόβας κ.ά., 2003) και ευημερίας και ανάπτυξης (Πετράκος και Ψυχάρης, 2003), οι οποίοι αφορούν αποκλειστικά στην Ελλάδα και υπολογίζονται με τη χρήση του αριθμητικού μέσου όρου των επιμέρους μεταβλητών που προσεγγίζουν την ανάπτυξη και την ευημερία των περιφερειών. Σε παλαιότερη μελέτη του ΚΕΠΕ (Καβαδιάς, 1992) σχετικά με τους δείκτες περιφερειακής ανάπτυξης της Ελλάδος, κατασκευάστηκε ένα σύστημα 25 ειδικών περιφερειακών δεικτών που αφορούν στον πληθυσμό, τους φυσικούς πόρους, τη γενική υποδομή, την οικονομική ευημερία και τον παραγωγικό δυναμισμό των νομών και περιφερειών της χώρας, ενώ κατασκευάζονται και ένας γενικός δείκτης ο οποίος συμπυκνώνει την πληροφόρηση των επιμέρους ειδικών δεικτών, καθώς και ομαδικοί δείκτες ανά κατηγορία με τη χρήση εναλλακτικών μεθόδων στάθμισης.

Η παρούσα εργασία αφορά στην παρουσίαση της οικονομικής επίδοσης της Δυτικής Ελλάδας σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας και της Ε.Ε. βάσει του περιφερειακού δείκτη ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης εργασίας και αναπτυξιακών προοπτικών. Σημείο εκκίνησης της ανάλυσης αποτελεί η μεθοδολογική προσέγγιση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), η οποία δεν καταλήγει σε έναν σταθμισμένο δείκτη, αλλά παρουσιάζει τους επιμέρους δείκτες υποστηρίζοντας την αυξημένη χρησιμότητα της προσέγγισης αυτής για την καλύτερη και ουσιαστικότερη παρουσίαση της εικόνας των περιφερειών. Επιπλέον, ο προτεινόμενος περιφερειακός δείκτης βασίζεται σε στατιστικές που συλλέγονται τακτικά (όχι περιστασιακά) από την Eurostat με ενιαία μέθοδο και τεκμηρίωση, είναι εύκολα προσπελάσιμες και συγκρίσιμες ανά την Ε.Ε., οπότε είναι εύκολο να εκτιμάται σε τακτά χρονικά διαστήματα στο μέλλον και

συμβατό/αποδεκτό από τους μηχανισμούς κοινοτικής χρηματοδότησης. Επίσης, παρέχει πολυδιάστατη πληροφόρηση, εύκολα κατανοητή και χωρίς να αλλοιώνεται λόγω σταθμίσεων σε ένα δείκτη, όπως συνηθίζεται να χρησιμοποιείται σε άλλες περιπτώσεις. Ως εκ τούτου, η χρησιμότητα του δείκτη στην τρέχουσα συγκυρία αλλά και στο μέλλον για την τακτική παρακολούθηση της οικονομικής κατάστασης και της διαχρονικής πορείας της Δυτικής Ελλάδος (και των λοιπών περιφερειών) κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική για τη χάραξη στοχευμένης περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής.

Στη συνέχεια περιγράφεται αναλυτικότερα η μεθοδολογική προσέγγιση και τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την παρουσίαση και τη συγκριτική ανάλυση της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος και η θέση της στην Ε.Ε. βάσει του δείκτη. Επιπλέον, για λόγους πληρότητας παρουσιάζονται και τα αποτελέσματα του περιφερειακού δείκτη ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου δείκτη λαμβάνονται υπόψη για την αποτύπωση ακόμη μιας διάστασης, της ανταγωνιστικότητας, για την οποία δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σε ετήσια συχνότητα ή σε περιφερειακό επίπεδο ώστε να συμπεριληφθεί στον περιφερειακό δείκτη που προτείνεται στη συγκεκριμένη εργασία. Η εργασία ολοκληρώνεται με κάποια συμπερασματικά σχόλια για τη θέση της Δυτικής Ελλάδος στην Ε.Ε. και τη χρησιμότητα του δείκτη ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης εργασίας και αναπτυξιακών προοπτικών για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης στη Δυτική Ελλάδα και στις περιφέρειες της Ε.Ε.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΟΥ ΔΕΙΚΤΗ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, για την κατασκευή του περιφερειακού δείκτη ευημερίας, εξειδίκευσης/συγκέντρωσης εργασίας και αναπτυξιακών προοπτικών χρησιμοποιείται η μέθοδος του δείκτη ευημερίας του Ο.Ο.Σ.Α. (2014). Η ταυτόχρονη παρουσίαση των επιμέρους υποδεικτών παρέχει χρήσιμη πληροφόρηση για τις περιφέρειες και επιτρέπει τη συγκριτική ανάλυσή τους με τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ε.Ε. Δεν επιλέγεται, λοιπόν, ένας δείκτης υπό τη μορφή γραμμικού συνδυασμού (σταθμισμένων) υποδεικτών, αλλά παρουσιάζονται και αναδεικνύονται όλες οι διαθέσιμες διαστάσεις.

Εφόσον οι συνιστώσες μεταβλητές εκφράζονται σε διαφορετικές μονάδες μέτρησης (ευρώ, ποσοστά, έτη κ.λπ.), οι τιμές τους κανονικοποιούνται με σκοπό να είναι συγκρίσιμες και λαμβάνουν τιμές από το 0 έως το 10 (Ο.Ο.Σ.Α., 2014). Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιείται η μέθοδος min-max του Ο.Ο.Σ.Α. (2008). Συγκεκριμένα, για την κατασκευή των επιμέρους υποδεικτών αρχικά κατατάσσονται οι τιμές κάθε μεταβλητής με αύξουσα σειρά. Για να περιορισθεί η επίδραση των ακραίων παρατηρήσεων που αυξάνουν την ασυμμετρία της κατανομής του κάθε υποδείκτη, εντοπίζονται οι τιμές που βρίσκονται κάτω του 4^{ου} εκατοστημορίου και άνω του 96^{ου} εκατοστημορίου της κατανομής. Οι παρατηρήσεις αυτές λαμβάνουν τις τιμές 0 και 10, αντίστοιχα. Εν συνεχεία υπολογίζονται οι τιμές του κάθε υποδείκτη για τις υπόλοιπες περιφέρειες χρησιμοποιώντας τον ακόλουθο τύπο κατά περίπτωση:

$$\hat{x}_i = \frac{x_i - \min(x)}{\max(x) - \min(x)} \times 10 \quad \text{όταν η μεταβλητή αποτυπώνει θετικό χαρακτηριστικό, (1)}$$

$$\check{x}_i = \frac{\max(x) - x_i}{\max(x) - \min(x)} \times 10 \quad \text{όταν η μεταβλητή αποτυπώνει αρνητικό χαρακτηριστικό (2).}$$

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εκ κατασκευής, υψηλότερες τιμές του δείκτη σηματοδοτούν θετική εξέλιξη για την εξεταζόμενη περιφέρεια. Επιπλέον, στις ελάχιστες περιπτώσεις στις οποίες ο δείκτης προκύπτει από περισσότερες της μίας μεταβλητές (αναφορικά με την απασχόληση και τη δημογραφική σύνθεση), υπολογίζεται ο αριθμητικός μέσος όρος των επιμέρους δεικτών αφού έχει προηγηθεί η διαδικασία κανονικοποίησης.

Αναφορικά με την κατασκευή του συντελεστή εξειδίκευσης εργασίας της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος και των υπολοίπων περιφερειών της Ε.Ε. χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος που περιγράφεται από τον Isard (1960). Αρχικά, υπολογίζονται οι διαφορές $\varphi_{k,i}$ για κάθε παραγωγικό τομέα ή κλάδο (Γεωργία-δασοκομία-αλιεία, Ορυχεία-μεταποίηση κ.λπ., Κατασκευές, Εμπόριο-μεταφορές κ.ά., Ενημέρωση-επικοινωνία, Χρηματοπιστωτικές και συναφείς δραστηριότητες, Διαχείριση ακινήτου περιουσίας, Επιστημονικές κ.ά. δραστηριότητες, Δημόσια διοίκηση-άμυνα κ.ά., Τέχνες-ψυχαγωγία κ.ά. υπηρεσίες) ως εξής:

$$\varphi_{k,i} = \frac{\text{Εργαζόμενοι στον τομέα } k_i}{\text{Εργαζόμενοι στον τομέα } k_{EE}} - \frac{\text{Εργαζόμενοι}_i}{\text{Εργαζόμενοι}_{EE}} \quad (3)$$

όπου i είναι ο αριθμός των περιφερειών και λαμβάνει τιμές από 1 έως 276 και k είναι ο αριθμός των επιμέρους τομέων ή κλάδων και λαμβάνει τιμές από 1 έως 10. Όταν η τιμή της διαφοράς είναι θετική αυτό σημαίνει ότι η εξεταζόμενη περιφέρεια παρουσιάζει συγκέντρωση στον συγκεκριμένο τομέα. Αθροίζοντας, λοιπόν, τις θετικές διαφορές για κάθε περιφέρεια, υπολογίζεται ο συντελεστής εξειδίκευσης εργασίας όπως φαίνεται στη σχέση (4):

$$\sum_{k=1}^{10} \max(\varphi_{k,i}, 0) \quad (4)$$

όπου i είναι η υπό εξέταση περιφέρεια και k είναι ο αριθμός των επιμέρους τομέων ή κλάδων.

Μετά την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας, τα αποτελέσματα δεικτοποιούνται σύμφωνα με τη μέθοδο min-max που περιγράφεται ανωτέρω, για τον υπολογισμό και την αποτύπωση του δείκτη.

3. ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Για τον υπολογισμό του δείκτη χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα από την Eurostat για τις 276 χωρικές ενότητες επιπέδου NUTS 2 των κρατών-μελών της Ε.Ε. για το έτος 2015 ή τα πιο πρόσφατα δεδομένα που ήταν διαθέσιμα κατά το Α' τρίμηνο του 2017, χωρίς όμως να αναμιγνύονται δεδομένα διαφορετικών ετών για την ίδια μεταβλητή στις λίγες περιπτώσεις στις οποίες παρατηρείται περιορισμένη διαθεσιμότητα δεδομένων για κάποιες περιφέρειες. Η διαθεσιμότητα συγκρίσιμων δεδομένων για όλες τις περιφέρειες της Ε.Ε. (ή τουλάχιστον για το 95% αυτών) αποτελεί σημαντικό κριτήριο για την επιλογή των επιμέρους υποδεικτών, με μοναδική εξαίρεση τη μεταβλητή της παραγωγικότητας της γεωργίας-δασοκομίας-αλιείας, όπου η διαθεσιμότητα δεδομένων ανέρχεται περίπου στο 93%.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται αναλυτικά οι επιμέρους διαστάσεις του δείκτη, καθώς και οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται για να τις προσεγγίσουν. Πιο συγκεκριμένα, οι διαστάσεις της παραγωγικής συγκέντρωσης και εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού βασίζονται σε στοιχεία του 2015, της ευημερίας βασίζεται σε στοιχεία του 2013 (διαθέσιμο εισόδημα) και του 2015 (απασχόληση, εκπαίδευση, υγεία) και των αναπτυξιακών προοπτικών βασίζονται σε στοιχεία του 2013 (έρευνα και ανάπτυξη), του 2014 (παραγωγικότητα, κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ρυθμός μεταβολής αυτού) και του 2015 (δημογραφική σύνθεση). Ειδικά για την επιλογή του μεγέθους της απασχόλησης αντί αυτού της ανάπαυσης, σημειώνεται ότι αν και κάποιες φορές θεωρείται πως η ανάπαυση και όχι η εργασία είναι η προσεγγιστική μεταβλητή της ευημερίας, η μικροοικονομική σύνδεση της ατομικής ευημερίας με την ανάπαυση είναι δύσκολο να εφαρμοστεί καθότι αφενός δεν υπάρχει διαθεσιμότητα μεταβλητών χρήσεως χρόνου (ψυχαγωγίας κ.ά.) σε περιφερειακό επίπεδο, αφετέρου προσκρούει στη θεώρηση της ανάπαυσης ως κατώτερου αγαθού στην περίπτωση της θετικής προσφοράς εργασίας - όταν το άτομο επιδιώκει να εργαστεί περισσότερο προκειμένου να αυξήσει το εισόδημά του. Με το σκεπτικό ότι η απασχόληση εισφέρει στην προσωπική ολοκλήρωση των ατόμων και την απουσία προβλημάτων που συνδέονται με την ανεργία (βλ. ενδεικτικά, Mankiw και Taylor, 2010, σ.241) εξετάζεται, ακολουθώντας και την προσέγγιση του δείκτη ευημερίας του Ο.Ο.Σ.Α. (2014), η απασχόληση ως δείκτης ευημερίας.

Πίνακας 1. Οι διαθέσιμες μεταβλητές του περιφερειακού δείκτη ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού και αναπτυξιακών προοπτικών

Μεταβλητή	Έτος	Παρατηρήσεις	Περιγραφή	
Α. ΕΥΗΜΕΡΙΑ	Διαθέσιμο εισόδημα	2013	273 ^β	Καθαρό διαθέσιμο εισόδημα, σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης με βάση την τελική κατανάλωση ανά κάτοικο
	Απασχόληση (εργασία)	2015	276	Ποσοστό απασχόλησης, άτομα 15-64 ετών
		2015	275 ^γ	Ποσοστό ανεργίας, άτομα 15-64 ετών
	Εκπαίδευση	2015	276	Απασχολούμενοι με μεταγυμνασιακή εκπαίδευση ως ποσοστό% του εργατικού δυναμικού
Υγεία	2015	274 ^δ	Προσδόκιμο ζωής (για άτομα κάτω του έτους)	
Β. ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ, ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	Γεωργία, δασοκομία, αλιεία ^α	2015	276	Ποσοστό των εργαζομένων στην περιφέρεια
	Ορυχεία, μεταποίηση κ.λπ. ^α	2015	276	
	Κατασκευές ^α	2015	276	
	Εμπόριο, μεταφορές, αποθήκευση, καταλύματα, εστίαση ^α	2015	276	
	Ενημέρωση, επικοινωνία ^α	2015	276	
	Χρηματοπιστωτικές, ασφαλιστικές δραστηριότητες ^α	2015	276	
	Διαχείριση ακιν. περιουσίας ^α	2015	276	
	Επιστημονικές, τεχνικές, υποστηρικτικές δραστηριότητες ^α	2015	276	
	Δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση, υγεία κ.λπ. ^α	2015	276	
	Τέχνες, ψυχαγωγία, λοιπές υπηρεσίες ^α	2015	276	
Εξειδίκευση ^α	2015	276	Το άθροισμα των θετικών αποτελεσμάτων του συντελεστή εξειδίκευσης εργασίας του Isard (1960).	
Γ. ΑΝΑΠΤ. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	Παραγωγικότητα εργασίας ^α	2014	276	Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές ανά εργαζόμενο (σύνολο κλάδων)
	Δημογραφική σύνθεση	2015	276	Πληθ. 15-29 ετών, ποσοστό συν. πληθυσμού
		2015	276	Πληθ. άνω των 65 ετών, ποσοστό συν. πληθ.
	Έρευνα και Ανάπτυξη (Ε&Α)	2013	269 ^ε	Συνολική δαπάνη σε έρευνα και ανάπτυξη σε όλους τους τομείς, ποσοστό του ΑΕΠ
	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	2014	276	Σε ευρώ ανά κάτοικο
Ρυθμός μεταβολής κατά κεφαλήν ΑΕΠ	2014	276	ΑΕΠ σε ευρώ ανά κάτοικο, ποσοστιαία μεταβολή	

Σημειώσεις:

^α Στον υπολογισμό έχει χρησιμοποιηθεί το σύνολο των εργαζομένων που έχουν δηλώσει τον κλάδο (τους κλάδους) στον οποίο απασχολούνται και όχι το σύνολο των εργαζομένων. (Το τελευταίο μέγεθος περιλαμβάνει και όσους δεν απήγησαν στην έρευνα). ^β Άνευ Εσθονίας, Λουξεμβούργου και Μάλτας. ^γ Άνευ μιας Φινλανδικής περιφέρειας. ^δ Άνευ δύο υπερποντίων περιφερειών της Γαλλίας. ^ε Άνευ δύο περιφερειών της Γερμανίας, των υπερποντίων περιφερειών της Γαλλίας.

Πηγή: συλλογή δεδομένων από την Eurostat από την συγγραφέα κατά το Α' τρίμηνο του 2017.

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΕΙΚΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης του δείκτη για τη Δυτική Ελλάδα χρησιμοποιώντας τα πιο πρόσφατα δεδομένα κατά την περίοδο εκτίμησης (δηλ. κατά το Α' τρίμηνο του 2017, βλ. Πίνακα 1). Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την πρώτη εξεταζόμενη διάσταση της ευημερίας, η Δυτική Ελλάς σημειώνει την καλύτερη επίδοση στον τομέα της υγείας, όπως αυτή προσεγγίζεται από το προσδόκιμο ζωής, με 7,05 βαθμούς, ελαφρώς χαμηλότερα από τη διάμεσο Ελλάδος και Ε.Ε. Οι υπόλοιπες μεταβλητές που αφορούν στην ευημερία υπολείπονται σημαντικά της διαμέσου ελληνικής περιφέρειας και απέχουν ακόμη περισσότερα από τη διάμεσο περιφέρεια της Ε.Ε.

Πίνακας 2. Η Δ. Ελλάς βάσει του περιφερειακού δείκτη ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού και αναπτυξιακών προοπτικών

Υποδείκτης	Δυτική Ελλάς	Ελλάς (διάμεσος περιφέρεια)	ΕΕ (διάμεσος περιφέρεια)
Διαθέσιμο εισόδημα	1,43	2,29	5,71
Απασχόληση (εργασία)	0,22	0,98	7,29
Εκπαίδευση	0,96	1,77	7,43
Υγεία	7,05	7,73	7,39
Συγκέντρωση εργατικού δυναμικού:			
• Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	9,87	7,99	1,29
• Ορυχεία, μεταποίηση, ενέργεια κ.λπ.	0,53	2,03	4,16
• Κατασκευές	2,07	2,07	5,09
• Εμπόριο, μεταφορές, αποθήκευση, καταλύματα, εστίαση	6,26	5,89	2,97
• Ενημέρωση, επικοινωνία	1,26	0,89	2,96
• Χρηματοπιστωτικές, ασφαλιστικές δραστ.	2,61	2,38	4,09
• Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,00	0,00	3,26
• Επιστημονικές, τεχνικές, υποστηρικτικές δραστ.	0,48	1,34	4,11
• Δημόσια διοίκηση, άμυνα, εκπαίδευση, υγεία κ.λπ.	3,10	2,44	4,14
• Τέχνες, ψυχαγωγία, λοιπές υπηρεσίες	2,73	2,18	3,37
Εξειδίκευση εργατικού δυναμικού	1,32	1,24	0,94
Παραγωγικότητα εργασίας	2,15	2,27	4,87
Δημογραφική σύνθεση	3,99	3,10	4,92
Έρευνα και ανάπτυξη	1,82	1,02	2,61
Ρυθμός μεταβολής κατά κεφαλήν ΑΕΠ	0,00	0,00	2,46
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	1,02	1,29	4,39

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα κατά το Α' τρίμηνο του 2017.

Συνολικά, οι καλύτερες επιδόσεις σημειώνονται στους υποδείκτες συγκέντρωσης εργατικού δυναμικού. Η Δυτική Ελλάς είχε πολύ υψηλή συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα λαμβάνουσα τον βαθμό 9,87 επί της κλίμακας 0 έως 10, καθώς και μέτρια συγκέντρωση στον τομέα εμπορίου, μεταφορών, αποθήκευσης, καταλυμάτων και εστίασης λαμβάνουσα βαθμό 6,26.

Επιπλέον, η Δυτική Ελλάς υπερέβαινε τη διάμεσο κοινοτική περιφέρεια τόσο στα δύο προηγούμενα πεδία όσο και σε όρους εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού λαμβάνουσα βαθμό 1,32. Το τελευταίο αποτέλεσμα υποδηλώνει μέτρια παραγωγική διαφοροποίηση του εργατικού δυναμικού της περιοχής σε σχέση με την Ε.Ε. συνολικά.

Συγχρόνως, η περιοχή υπολειπόταν σε μια σειρά από πτυχές που αφορούν στις αναπτυξιακές προοπτικές. Αν και στους υποδείκτες δημογραφικής σύνθεσης και έρευνας και ανάπτυξης η Δυτική Ελλάς ξεπερνά την ελληνική διάμεσο περιφέρεια και στον υποδείκτη συνολικής παραγωγικότητας είναι πολύ κοντά στην ελληνική διάμεσο περιφέρεια, υπάρχει απόσταση με τη διάμεσο περιφέρεια της Ε.Ε. Οι μεταβλητές που αφορούν στο ΑΕΠ είναι σε ακόμη χαμηλότερα επίπεδα.

Συνολικά, από τα αποτελέσματα της εκτίμησης των επιμέρους υποδεικτών προκύπτει ότι αν και η Δυτική Ελλάς σημειώνει υψηλές επιδόσεις στην συγκέντρωση εργασίας, έχει απόσταση να καλύψει σε αρκετά πεδία.

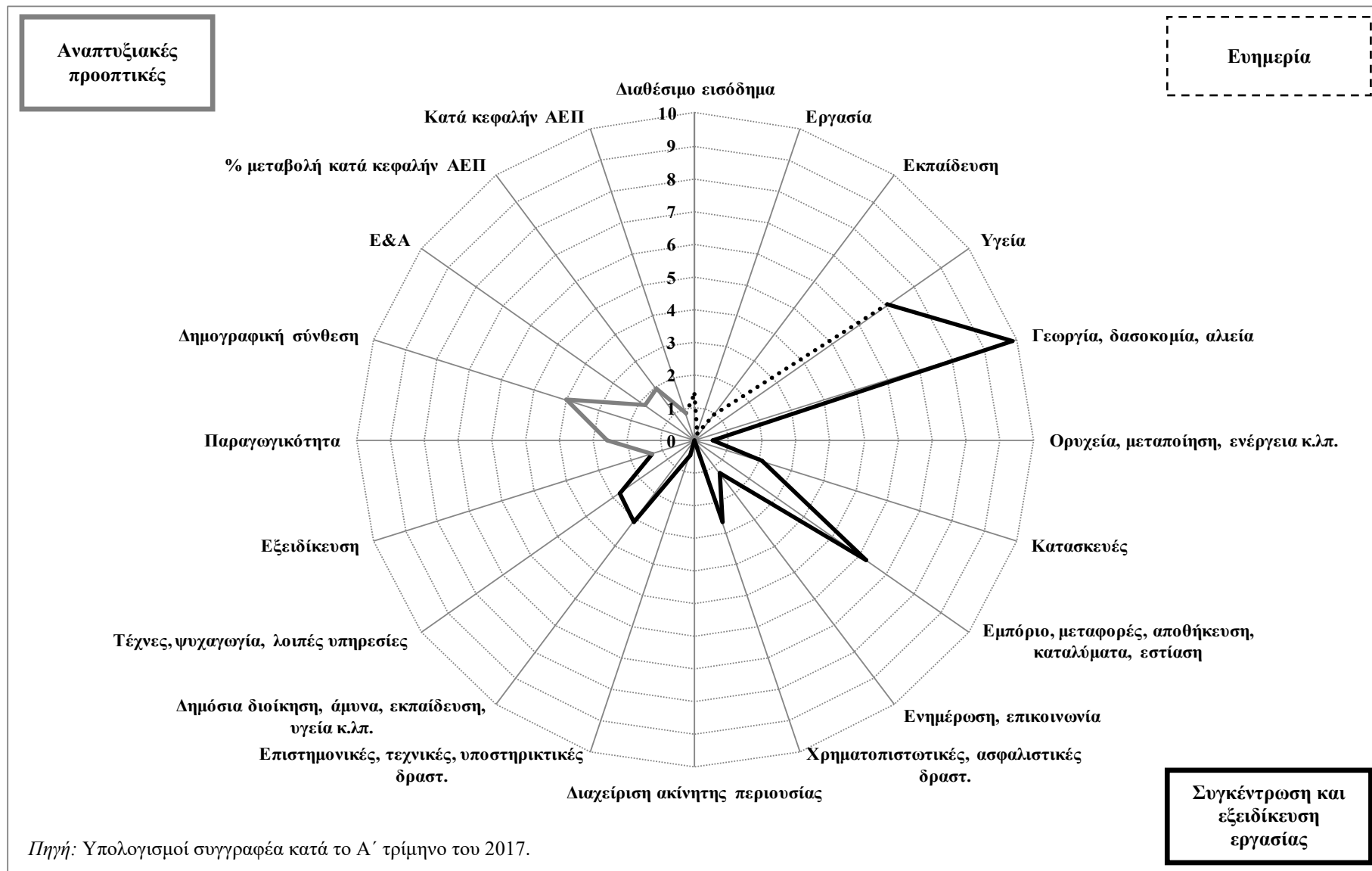
Τα αραχνογράμματα που ακολουθούν παρέχουν έναν εύληπτο γραφικό τρόπο παρουσίασης των ευρημάτων που παρατίθενται στον Πίνακα 2. Πιο συγκεκριμένα, στο Διάγραμμα 1 απεικονίζονται τα αποτελέσματα για τη Δυτική Ελλάδα για κάθε μια από τις τρεις εξεταζόμενες διαστάσεις και στο Διάγραμμα 2 απεικονίζονται τα αποτελέσματα για τη Δυτική Ελλάδα σε σχέση με τη διάμεσο περιφέρεια της Ελλάδος και της Ε.Ε. προκειμένου να επιτρέπεται αμεσότερα η σύγκριση και να αποτυπώνεται το μέγεθος της απόστασης της Δυτικής Ελλάδος με αυτά τα δύο σημαντικά σημεία αναφοράς.

Εξετάζοντας διαχρονικά την περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος για τα έτη 2013-2015 για τις 276 περιφέρειες της Ε.Ε. (βλ. Πίνακα 3) διαπιστώνεται ότι η Δυτική Ελλάς κατατάσσεται σταθερά στο ανώτατο 10% των περιφερειών της Ε.Ε. όσον αφορά στη συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα και στον τομέα εμπορίου, μεταφορών, αποθήκευσης, καταλυμάτων και εστίασης. Επιπλέον, κατατάσσεται στο ανώτατο 40-60% των περιφερειών της Ε.Ε. όσον αφορά στον υποδείκτη εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού, στον υποδείκτη ευημερίας για την υγεία, καθώς και στον υποδείκτη συγκέντρωσης του εργατικού δυναμικού στις τέχνες-ψυχαγωγία-λοιπές υπηρεσίες κατά το έτος 2014. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις, κατατάσσεται στο κατώτατο 40% των περιφερειών.

Εν γένει οι μεταβολές που παρατηρούνται είναι σχετικά μικρές. Διαπιστώνεται ότι η Δυτική Ελλάς βελτίωσε τη σχετική της θέση (σειρά κατάταξης) όσον αφορά στον ρυθμό μεταβολής του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Βελτίωση σημειώθηκε και στη συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στις κατασκευές και τις χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες, και, παρά κάποιες μικροϋποχωρήσεις στις επιστημονικές-τεχνικές-επαγγελματικές δραστηριότητες και ψυχαγωγία-τέχνες-λοιπές υπηρεσίες. Επιπλέον, παρουσίασε οριακές αυξήσεις, μειώσεις ή αυξομειώσεις στην συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στον πρωτογενή τομέα, τον τομέα εμπορίου, μεταφορών, αποθήκευσης, καταλυμάτων και εστίασης, την παραγωγική εξειδίκευση, στον δείκτη προοπτικών που αφορά στην παραγωγικότητα και, τέλος, στον δείκτη ευημερίας που αφορά στην εκπαίδευση.

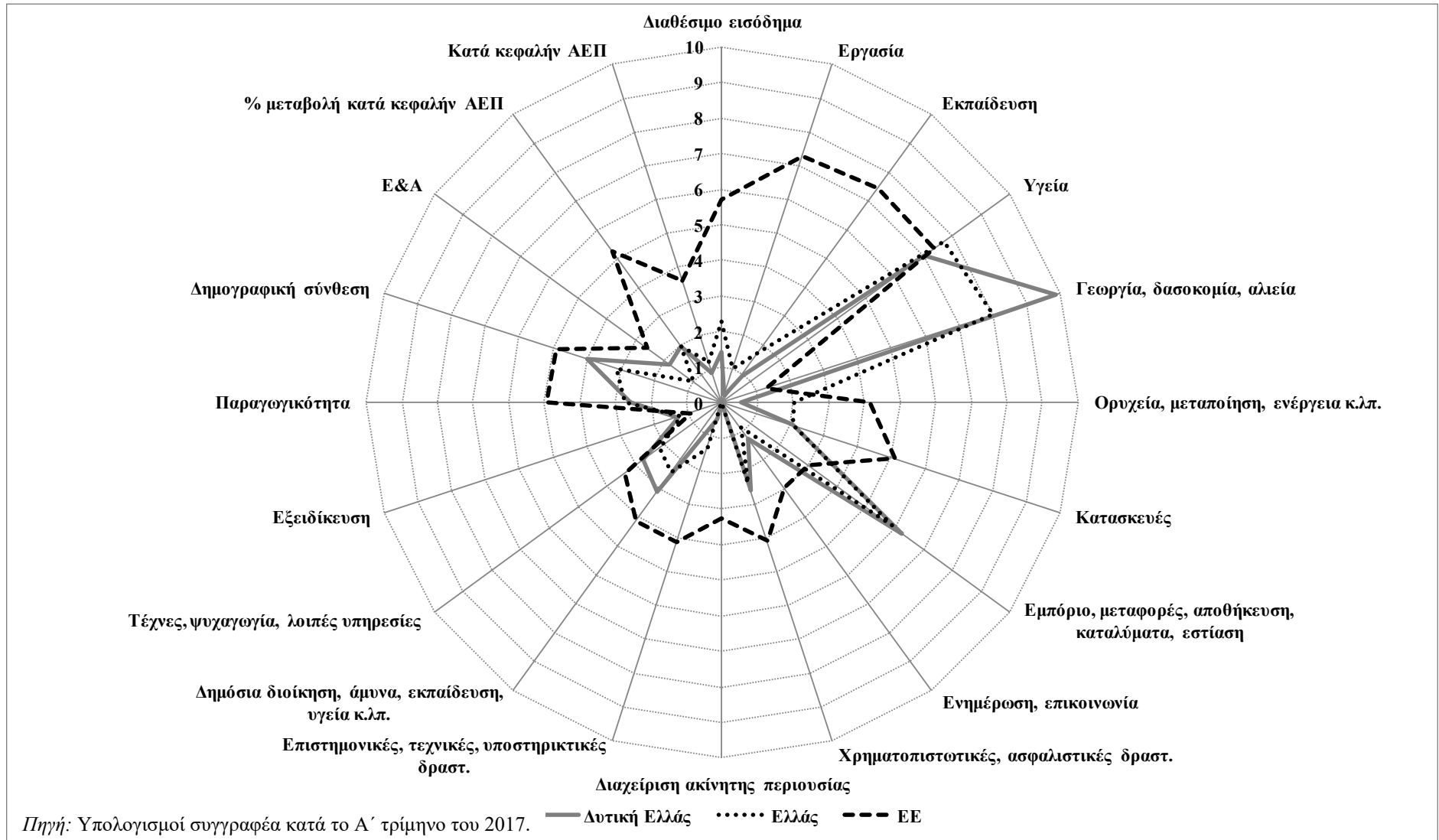
Η επίδοση της Δυτικής Ελλάδος χειροτέρευσε χάνοντας θέσεις στην κατάταξη στη συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στην ενημέρωση- επικοινωνία, διαχείριση ακίνητης περιουσίας και (παρά κάποιες αντίρροπες κινήσεις) στον δευτερογενή τομέα πλην κατασκευών (ήτοι, ορυχεία, μεταποίηση, ενέργεια κ.ά.), καθώς και στον δείκτη προοπτικών που αφορά στη δημογραφική σύνθεση και στους δείκτες ευημερίας που αφορούν στην υγεία και την απασχόληση. Τέλος, κατήλθε θέσεις, αλλά υπεράνεκαμψε στη συγκέντρωση εργατικού δυναμικού στη δημόσια διοίκηση-άμυνα-εκπαίδευση-υγεία κ.λπ. και στον δείκτη προοπτικών που αφορά στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Διάγραμμα 1. Γραφική παρουσίαση του περιφερειακού δείκτη ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού και αναπτυξιακών προοπτικών για τη Δυτική Ελλάδα

Διάγραμμα 2. Συγκριτική παρουσίαση του σύνθετου δείκτη της Δυτικής Ελλάδος με τη διάμεσο τόσο των ελληνικών, όσο και των κοινοτικών περιφερειών

Πίνακας 3. Η διαχρονική επίδοση της Δ. Ελλάδος σε όρους βαθμών και κατάταξης μεταξύ των 276 περιφερειών της Ε.Ε.

Υποδείκτες	2013		2014		2015	
Διαθέσιμο εισόδημα	1,43	241-243/273 ^α	-	-	-	-
Απασχόληση (εργασία)	0,26	268/275 ^β	0,00	273-276/276	0,22	273/276
Εκπαίδευση	0,83	261/275 ^β	1,01	262/276	0,96	260/276
Υγεία	-	- ^γ	7,39	131-138/273 ^ζ	7,05	148-154/274 ^η
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	10,00	9/275 ^β	10,00	8/276	9,87	10/276
Ορυχεία, μεταποίηση κ.λπ.	0,95	254/275 ^β	1,25	248/276	0,53	258/276
Κατασκευές	0,00	267/275 ^β	1,19	261/276	2,07	250/276
Εμπόριο, μεταφορές κ.ά.	6,99	26/275 ^β	6,57	27/276	6,26	27/276
Ενημέρωση, επικοινωνία	1,97	200/275 ^β	1,73	214/276	1,26	235/276
Χρηματοπιστωτικές κ.ά. δραστ.	2,36	233/275 ^β	2,36	233/276	2,61	218/276
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,00	169-275/275 ^β	0,00	174-276/276	0,00	178-276/276
Επιστημονικές κ.ά. δραστ.	0,67	263/275 ^β	0,90	252/276	0,48	255/276
Δημόσια διοίκηση, άμυνα κ.ά.	2,25	208/275 ^β	1,80	223/276	3,10	177/276
Τέχνες, ψυχαγωγία κ.ά. υπηρεσ.	2,17	220/275 ^β	3,47	144/276	2,73	180/276
Εξειδίκευση εργασίας	1,41	113/275 ^β	1,46	117/276	1,32	114/276
Παραγωγικότητα	2,70	212/275 ^β	2,58	213/276	2,15	213/274 ^θ
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	1,05	209/254	0,99	210/256	-	-
Ορυχεία, μεταποίηση κ.λπ.	3,00	176/273	3,09	185/272	-	-
Κατασκευές	2,83	204/272	2,02	216/272	-	-
Τριτογενής τομέας	3,64	200/275	3,57	202/276	-	-
Δημογραφική σύνθεση	4,39	166/268 ^δ	4,10	181/275 ^β	3,99	185/276
Έρευνα και Ανάπτυξη (E&A)	1,82	166/269 ^ε	-	-	-	-
% μεταβολή κ.κ. ΑΕΠ	0,00	275/276	1,67	247/276	0,00	271/274 ^θ
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ	1,25	230-231/276	1,22	232-233/276	1,02	214-215/274 ^θ

Σημειώσεις: ^α Άνευ Εσθονίας, Λουξεμβούργου και Μάλτας. ^β Άνευ μίας υπερποντίου περιφέρειας της Γαλλίας. ^γ Μη διαθέσιμα στοιχεία για την Ελλάδα. ^δ Άνευ Σλοβενίας, των πέντε περιφερειών του Λονδίνου και μίας υπερποντίου περιφέρειας της Γαλλίας. ^ε Άνευ δύο περιφερειών της Γερμανίας, των υπερποντίων περιφερειών της Γαλλίας. ^ζ Άνευ τριών υπερποντίων περιφερειών της Γαλλίας. ^η Άνευ δύο υπερποντίων περιφερειών της Γαλλίας. ^θ Άνευ Ιρλανδίας.

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέα κατά το Α' τρίμηνο του 2017.

5. ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Μια ακόμη διάσταση, η οποία είναι σκόπιμο να εξετασθεί για την αποτύπωση της επίδοσης της Δυτικής Ελλάδος σε οικονομικούς όρους είναι αυτή της ανταγωνιστικότητας. Η ανταγωνιστικότητα είναι ένας όρος ευρύς και πολυεπίπεδος και αποτελεί αυτοτελώς αντικείμενο μελέτης, καθώς απαιτεί ενδελεχή και προσεκτική ανάλυση, πέραν της απλής κατασκευής δεικτών και στατιστικών εκτιμήσεων. Η ανταγωνιστική θέση μιας οικονομίας ανανακλάται στην ικανότητά της να εξασφαλίζει, να διατηρεί και να αυξάνει τα μερίδιά της στις διεθνείς αγορές αγαθών και υπηρεσιών και αποτελεί συνάρτηση πολλών παραγόντων. Τα τελευταία χρόνια διεθνείς οργανισμοί, όπως το *World Economic Forum* (WEF) και το *Institute for Management Development* (IMD), εκδίδουν ετησίως εκθέσεις με κατατάξεις των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο βάσει μετρήσεων των παραγόντων που προσδιορίζουν τη διεθνή ανταγωνιστική θέση των επιμέρους οικονομιών.

Δεδομένων των υφιστάμενων περιορισμών στη διαθεσιμότητα δεδομένων που αφορούν στην ανταγωνιστικότητα σε περιφερειακό επίπεδο (π.χ. δείκτες που δεν εκτιμώνται σε ετήσια συχνότητα ή σε περιφερειακό επίπεδο) δεν καθίσταται εφικτό να ενσωματωθεί η διάσταση της ανταγωνιστικότητας στον προτεινόμενο περιφερειακό δείκτη που παρουσιάζεται στο παρόν άρθρο. Παρ' όλα αυτά, για λόγους πληρότητας, ανάδειξης του ζητήματος και της αναγκαιότητας να συλλέγονται τέτοιου είδους στοιχεία, αλλά και μεθοδολογικής σύγκρισης, στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του περιφερειακού ευρωπαϊκού δείκτη ανταγωνιστικότητας, *EU Regional Competitiveness Index*, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, για τη Δυτική Ελλάδα, με τα όποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα αυτός παρουσιάζει, όπως θα αναφερθούν στη συνέχεια. Ο εν λόγω δείκτης βασίζεται στην προσέγγιση του Παγκοσμίου Δείκτη Ανταγωνιστικότητας (*Global Competitiveness Index*) του WEF και προσμετρά διαφορετικές διαστάσεις της ανταγωνιστικότητας σε περιφερειακό επίπεδο στην Ε.Ε.

Η πλέον πρόσφατη έκδοση των εκτιμήσεων του εν λόγω δείκτη δημοσιεύθηκε στις αρχές του 2017 (Annoni κ.ά., 2017) και βασίζεται σε 74 μεταβλητές, κυρίως περιφερειακές, με δεδομένα από την περίοδο 2012-2014, αλλά και κάποια από την περίοδο 2015-2016. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης απαρτίζεται από έντεκα πυλώνες που περιγράφουν τις διάφορες πτυχές της ανταγωνιστικότητας και κατατάσσονται σε τρεις ομάδες: τη βασική, της αποδοτικότητας και της καινοτομίας. Η βασική ομάδα περιλαμβάνει πέντε πυλώνες: (1) θεσμοί, (2) μακροοικονομική σταθερότητα, (3) υποδομή, (4) υγεία και (5) βασική εκπαίδευση, οι οποίοι αποτυπώνουν βασικά στοιχεία για όλες τις περιφερειακές οικονομίες. Η ομάδα της αποδοτικότητας περιλαμβάνει τρεις πυλώνες: (6) τριτοβάθμια εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση, (7) αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας και (8) μέγεθος αγοράς. Η ομάδα της καινοτομίας περιλαμβάνει τρεις πυλώνες: (9) τεχνολογική ετοιμότητα, (10) επιχειρηματική πολυπλοκότητα και (11) καινοτομία. Σημειώνεται ότι οι μεταβλητές της μακροοικονομικής σταθερότητας και της ποιότητας της βασικής εκπαίδευσης αντλούνται σε επίπεδο χώρας και όχι σε επίπεδο περιφέρειας. Η βαθμολογία του δείκτη για κάθε περιφέρεια υπολογίζεται ως ο σταθμισμένος μέσος όρος των βαθμολογιών που λαμβάνει η περιφέρεια στις τρεις ομάδες δεικτών, με σταθμίσεις ανάλογες του σταδίου ανάπτυξης της περιφέρειας, και κυμαίνεται από 0 έως 100.

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα του δείκτη, η Δυτική Ελλάς κατατάσσεται στις δέκα χειρότερες θέσεις (επίδοση 3,2, 257^η θέση) από τις 263 συνολικά περιφέρειες, δίπλα σε άλλες ελλαδικές περιφέρειες (Ιόνιοι Νήσοι (256/263), Πελοπόννησος (258/263), Στερεά Ελλάς (258/263), Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη (261/263)). Σε επιμέρους σημεία, η Δυτική Ελλάς σημειώνει καλύτερες επιδόσεις και σε δύο σημεία επιδόσεις άνω του 50. Πρόκειται για την υγεία (67,5), η οποία προσεγγίζεται από τους δείκτες τροχαίων δυστυχημάτων, προσδόκιμο ζωής, παιδικής θνησιμότητας, ποσοστού θνησιμότητας από καρκίνο, ποσοστού θνησιμότητας από καρδιακά επεισόδια και ποσοστού αυτοκτονιών και την τριτοβάθμια εκπαίδευση-κατάρτιση-δια βίου μάθηση (53,4), η οποία προσεγγίζεται από τους δείκτες πληθυσμού ηλικίας 25-64 ετών με τριτοβάθμια εκπαίδευση (επίπεδα 5-8), δια βίου μάθησης, ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, πρόσβασης στα πανεπιστήμια και αναλογίας των φύλων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Συγκρινόμενη με τις 15 περιφέρειες που διαθέτουν παρεμφερές κατά κεφαλήν ΑΕΠ, δηλαδή Kujawsko-Pomorskie (Πολωνία), Θεσσαλία, Opolskie (Πολωνία), Lubuskie (Πολωνία), Zachodniopomorskie (Πολωνία), Guyane (Γαλλία), Κεντρική Μακεδονία, Jadranska Hrvatska (Κροατία), Vest (Ρουμανία), Νήσοι Βορείου Αιγαίου, Východné Slovensko (Σλοβενία), Ήπειρος,

Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη, Centru (Ρουμανία) και Közép-Dunántúl (Ουγγαρία), η Δυτική Ελλάδα φαίνεται σχετικώς αδύναμη στους πυλώνες που αφορούν στην μακροοικονομική σταθερότητα, τις υποδομές, την αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας και την τεχνολογική ετοιμότητα. Στους υπόλοιπους πυλώνες η κατάσταση είναι πιο ισορροπημένη.

Αν και ο δείκτης παρέχει χρήσιμη πληροφόρηση, η αξιοποίησή του στην πραγματοποίηση διαχρονικών συγκρίσεων και αναλύσεων είναι ιδιαίτερα περίπλοκη τόσο λόγω των αναθεωρήσεων στοιχείων και των αλλαγών στις περιφέρειες και στις διαθέσιμες μεταβλητές, όσο και λόγω του μεγάλου χρονικού εύρους των χρησιμοποιούμενων στοιχείων. Για παράδειγμα, ο δείκτης του 2016 περιλαμβάνει μετρήσεις από το 2012 έως και το 2016. Επιπλέον, σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται οι μέσοι όροι των μεγεθών (π.χ., για τα έτη 2012-14). Συνεπώς, η διαχρονική αποτύπωση του δείκτη για τη διεξαγωγή αναλύσεων σε ετήσια βάση δεν είναι εφικτή. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι για τον υπολογισμό του δείκτη αξιοποιούνται δεδομένα από πολλές και διαφορετικές πηγές, με όλες τις αδυναμίες που αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Όπως ήδη δείξαμε, τα μειονεκτήματα αυτά αντιμετωπίζονται ικανοποιητικά (ή είναι εύκολα διαχειρίσιμα) από τον σύνθετο δείκτη ευημερίας, συγκέντρωσης/εξειδίκευσης εργασίας και αναπτυξιακών προοπτικών, όπως παρουσιάστηκε στις προηγούμενες ενότητες.

Σημειώνεται, επίσης, ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην έκδοση του δείκτη ανταγωνιστικότητας για το 2016, υιοθετεί για πρώτη φορά τη γραφική αποτύπωση των αποτελεσμάτων του δείκτη με τη χρήση αραχνογράμματος και σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε.· μέθοδο, εν πολλοίς αντίστοιχη με εκείνη που χρησιμοποιούμε για τον σύνθετο δείκτη παρακολούθησης της οικονομικής κατάστασης στην Δυτική Ελλάδα και για τη σύγκρισή της με τη διάμεσο περιφέρεια της Ελλάδος και της Ε.Ε.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα ανάλυση επιχειρήθηκε η παρουσίαση της επίδοσης της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος την περίοδο 2013-2015 στο κρίσιμο τρίπτυχο της ευημερίας, της συγκέντρωσης/εξειδίκευσης εργασίας και των αναπτυξιακών προοπτικών, έχοντας αναδείξει τη χρησιμότητα της αξιοποίησης περιφερειακών δεικτών για τη χάραξη στοχευμένης αναπτυξιακής πολιτικής.

Συγκεντρωτικά, κατά την τριετία 2013-2015 για την οποία διαθέτουμε συγκρίσιμα στοιχεία, η θέση της Δυτικής Ελλάδος έχει ελαφρώς χειροτερεύσει σε δύο από τις τέσσερις παρακολουθούμενες μεταβλητές ευημερίας, έχει ελαφρώς χειροτερεύσει σε μία και βελτιωθεί σε δύο (σχετικές με το ΑΕΠ) από τις πέντε παρακολουθούμενες μεταβλητές αναπτυξιακών προοπτικών και εμφανίζεται ελαφρώς πιο (λιγότερο) συγκεντρωμένη σε πέντε (τρεις) παραγωγικούς τομείς σε όρους εργατικού δυναμικού. Οι υπόλοιπες μεταβολές είναι οριακές. Γενικά, διατηρείται σε χαμηλή κατάταξη στην πλειονότητα των εξεταζόμενων υποδεικτών. Αν και η Δυτική Ελλάδα έχει να καλύψει απόσταση σε αρκετούς τομείς, συμπεριλαμβανομένης και της ανταγωνιστικότητας, θετικές εξαιρέσεις αποτελούν οι υποδείκτες συγκέντρωσης εργατικού δυναμικού σε γεωργία-δασοκομία-αλιεία και εμπόριο-μεταφορές-αποθήκευση-καταλύματα-εστίαση, σύμφωνα με τους οποίους η περιοχή κατατάσσεται στο ανώτατο 20% των περιφερειών της ΕΕ.

Ολοκληρώνοντας, κρίνεται σκόπιμο η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος να παρακολουθεί την πορεία των δεικτών που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία και αποτυπώνουν την οικονομική της πορεία σε ετήσια βάση. Επιπλέον, προτείνεται να εντοπίσει και στο μέτρο του δυνατού να υιοθετήσει ανά πεδίο τις καλές πρακτικές των πρωτοπόρων περιφερειών, καθώς και αυτών που καταφέρνουν να βελτιώσουν τη θέση τους (και αντίστοιχα να αποφύγει/αποβάλει τις αντίστοιχες αυτών που κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση), προκειμένου να βελτιώσει τις αναπτυξιακές της προοπτικές και στις περιπτώσεις που υπολείπεται πολύ να επιδιώξει σύγκλιση.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η συγγραφέας του άρθρου θα ήθελε να ευχαριστήσει δύο ανώνυμους κριτές για τα εποικοδομητικά τους σχόλια.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Annoni, P., Dijkstra, L. and Gargano, N. (2017). *The EU Regional Competitiveness Index 2016*. Regional and Urban Policy working paper 02/2017. Brussels: European Commission.
- Isard, W. (1960). *Methods of Regional Analysis*. Cambridge MA: MIT Press.
- Καββαδίας, Π.Α. (1992). *Δείκτες Περιφερειακής ανάπτυξης της Ελλάδας. Κατάρτιση, Αξιολόγηση και εφαρμογές*, Σειρά Μελετών, 40. Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- Λιαργκόβας, Π., Γιαννιάς, Δ. και Φωτόπουλος, Γ. (2003). Συγκλίσεις και αποκλίσεις της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα, *Αειχώρος 2*: 114-129.
- Mankiw G. N. και Taylor M. P. 2010. *Αρχές Οικονομικής Θεωρίας*. Μετάφραση: Α. Σακκά. Επιστ. Επιμέλεια: Θ. Λιανός. Τόμος Β. Αθήνα: Gutenberg.
- OECD. (2014). *Regional Well-Being: A user's guide*. Paris: OECD.
- OECD. (2008). *Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide*. Paris: OECD.
- Οικονόμου, Φ. (2015). Μια πολυδιάστατη σύγκριση των ελληνικών περιφερειών με τις υπόλοιπες περιφέρειες της ΕΕ μέσω ενός νέου δείκτη. *Ελληνική Οικονομία*, ΚΕΠΕ, 17: 18-31.
- Πετράκος, Γ. και Ψυχάρης, Γ. (2003). Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Μια εναλλακτική μέθοδος υπολογισμού. *Σειρά Ερευνητικών εργασιών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας*, 9: 621-644.